
FEJEZETEK KÖZÉP-, KELET- ÉS DÉLKELET- EURÓPA TÖRTÉNETÉBŐL

Aszimmetrikus légi háború. A Luftwaffe bevetése a fellázadt Szlovákia ellen (1944. augusztus–október)

A Historie a vojenství című cseh hadtörténeti folyóirat 2012/4. számában jelent meg Jiří Rajlich cseh hadtörténész tanulmányának 2. és egyben befejező része, amely a szlovák nemzeti felkelés légi hadviselésével foglalkozik. Az általa közölt két részes tanulmány első része a *Historie a vojenství* ezt megelőző számában jelent meg. Ebben az író bemutatta a szemben álló feleket, az erőviszonyokat, valamint rávilágított a téves információkra, amelyek a témában korábban napvilágot láttak.

Jiří Rajlich a megkezdett irányvonalat folytatva nagy vonalakban ismerteti a szemben álló felek legjelentősebb hadmozdulatait. A szlovák nemzeti felkelés alatti légi háború aszimmetrikus abban a tekintetben, hogy az ellenfelek erőviszonyai nagyon eltérőek voltak. Mint az előző részben kiderült, a németek a felkelőkkel szemben sok tekintetben hátrányban voltak.

A felkelés első hetében még a német hadseregnél volt a kezdeményezés, mivel sikerült gyorsan elfoglalniuk néhány jelentős szlovák repülőteret, pl. a Malacky vagy a Piešťany mellettit. A légikikötők megszállása során sikerült repülőgépeket zsákmányolniuk a korábbi szlovák légierő gépparkjából is. Igaz, e gépek nagy része már elavultnak számított 1944-ben. A felkelők azonban jó pár gépet át tudtak menteni a szovjet vonalak mögé. Az első néhány napban a németek némi taktikai előnyhöz jutottak. Azonban még így sem volt rózsás a helyzetük, mivel a saját gépállományuk főleg második vonalbeli, szintén elavult gépekből állt, amelyeket eredetileg kiképzésre használtak. A Luftwaffe bevethető gépállománya nagyon vegyes képet mutat (felderítő-, futár-, bombázó- csatarepülőgépek stb.). Korszerű vadászgépeik nem voltak. Vadászipülőket csak más frontokról tudtak néhány napra átvezényelni a felkelők ellen, de ezekből is egyszerre csak néhány darabot. Ezek csekély létszámuk miatt komoly bevetésekre nem voltak alkalmasak, így a feladatuk a szabad vadászat volt. A német bombázó- és csatarepülő egységek a fent említett nehézségek ellenére értek el sikereket. Néhány raj-

tautással sikerült pl. kiiktatniuk a felkelők rádióadóját, amely Banská Bystricán volt.

A Luftwaffe problémái 1944. szeptember 17-én kezdődtek, ugyanis ekkor érkezett meg szlovák területre a szovjet vonalak mögül az 1. csehszlovák repülőezred 21 db Lavocskin (La-5FN) vadászgépe (27–29. o.). A csehszlovák repülőezredhez még csatlakoztak a Tri Duby repülőtéréről induló felkelő gépek, és a szovjet vonalak mögül visszatérő felkelők. A légi főlény hirtelen a felkelők kezébe csúszott.

A háború aszimmetriája tehát abban rejlik, hogy a Luftwaffe a körülményekhez képest ütőképes bombázó és csatarepülő állománnyal rendelkezett, amelyekkel tudta támogatni a szárazföldi hadműveleteket, de nem sikerült elegendő vadászrepülőhöz jutnia, amelyekkel le tudta volna kötni a felkelők vadászerejét. A felkelők viszont jelentős vadászrepülő állománnyal rendelkeztek, amelyekkel kedvükre vadászhattak a védtelen német bombázókra, felderítőkre és szállítógepekre, de nem rendelkeztek bombázó egységekkel, amelyek segítségével megfelelő hatékonysággal tudtak volna csapást mérni az ellenség repülőtereire és szárazföldi egységeire. Ennek az lett az eredménye, hogy a hadműveletek során a felkelők vadászai jó néhány német egységet lelőttek. (Többek között a felkelők egyik Messerschmitt Bf 109 G típusú vadásza lelőtt a szlovák légterben egy Ju 52-es szállítógépet is, amely a magyar légierő egysége volt.) (39. o.)

A felkelők azonban bombázók és csatarepülők hiányában a vadászaitat kényszerítették mélyrepülésben az ellenséges szárazföldi egységek támadására. Ennek következtében ők is komoly veszteségeket szenvedtek a légvédelmi tűz következtében.

A levegőben a hadiszerencse akkor kezdett a németek javára billenni, amikor a csapataik a szárazföldön sikereket értek el a felkelők ellen, és sorban foglalták el az ellenséges repülőtereket és a felkelők által uralt területeket. Ennek következtében október 25-én az 1. csehszlovák vadászrepülő ezred megmaradt egységei (mindössze 11 gép) (31. o.), és a felkelők maradék repülőállománya visszavonult a szovjet vonalak mögé. Ettől a pillanattól kezdve a felkelés leverésének a végéig a német légierő szabadon vadászhatott a lázadók visszavonuló szárazföldi csapataira. A történethez hozzátartozik még egy dolog, amely tényt az író szerint a rendszerváltást megelőző történetírás szeret elbagatellizálni. 1944. szeptember 20-án, néhány nappal az 1. csehszlovák repülőezred bevetése után 111 db B-24-es Liberator amerikai bombázó (38. o.) szőnyegbombázást hajtott végre Malacky–Nový Dvov repülőtere ellen, amely a német légierő legfontosabb központja volt Szolvákiában. Néhány perc leforgása alatt a repülőtéren lévő gépek nagy részét megsemmisítették vagy olyan szinten megrongálták, hogy azt nem

tudták bevetni. Az amerikai hadsereg eme rövid, de hatékony fegyverténye nagyban befolyásolta a Luftwaffe hatékonyságát a bevetések során. Ezt a csapást a németek a hadműveletek végéig nem tudták kiheverni.

A cseh és a szlovák felkelők harcát segítette a szovjet vonalakról légi úton eljuttatott utánpótlás is. A felkelők területe teljesen el volt szigetelve a szovjet vonalakról, így a segítség csak légi úton érkezhett. A szovjet szállító- és bombázó repülőgépek szeptembertől októberig jelentős mennyiségű utánpótlást és katonát juttattak el a baráti területekre, és onnan sokszor embereket is mentettek ki. Ezt a légi hidat a németek semmilyen módon nem tudták kettévágni. Nem volt meg hozzá a megfelelő eszközük. A szállítás többnyire éjjel történt, éjjeli vadászok meg nem álltak rendelkezésre. A német éjjeli vadászokkal is ugyanaz volt a helyzet, mint a többi repülővel. Más frontokon nélkülözhetetlenek voltak, így csak egyet-egyet tudtak alkalmazni a szovjet szállítógépekkel szemben. A légi híd fenntartása során voltak a szovjet légierőnek veszteségei, de azok nagy része, műszaki hiba vagy a rossz időjárási körülmények miatt következett be.

Jiří Rajlich a fent említett eseményekről részletesebben ír a tanulmányban. Konkrét adatokat, számokat is említ, a legtöbb esetben a prágai Nemzeti Levéltárban talált Cseh-Morva Protektorátussal kapcsolatos forrásokat használja. Pontosabban a felkelés idején a pozsonyi német főparancsnokság ún. esti jelentéseit, amelyek részletesen, napi szinten tartalmazták a hadi eseményeket.

Jiří Rajlich a kétrészes tanulmányában új, eddig ismeretlen szempontok alapján, eddig publikálatlan levéltári forrásokból kiindulva, teljesen új megvilágításban tünteti fel a szlovák nemzeti felkelés idején megtörtént hadi eseményeket. Munkáját amerikai és prágai levéltári forrásokra alapozza, amelyek következtében a korábbi tévhitekkel ellentétben a németek nemhogy fölényben nem voltak a felkelőkkel szemben, de a légi fölény hetekig, folyamatosan a felkelők oldalán volt. Sőt mi több, a felkelők légi tevékenységéhez nagyban hozzájárult a szovjet és az amerikai légierő. A német hadsereg a győzelmet csak a szárazföldi csapatok sikerének köszönhette, amelyek két hónapig (szeptembertől októberig) kemény harcokban, sikeresen törték meg a felkelés katonai erejét. Ez az apró német győzelem azonban nem befolyásolhatta a fő hadszíntereken zajló események kimenetelét. Néhány hónappal később a szovjet hadsereg sikeresen elfoglalta a szlovák területeket, majd a háború végére Prágát is.

Rajlich, Jiří: Asymetrická letecká válka: nasazení Luftwaffe proti povstaleckému Slovensku (srpen-ríjen 1944). [Aszimmetrikus légi háború. A Luftwaffe bevetése a fellázadt Szlovákia ellen (1944. augusztus-október)] II. část. Historie a vojenství, Ročník LXI, (Číslo 4/2012), 26–45. o.

Bognár István